

Bylae tot „Koers” Desember 1953.

DE STUDIE VAN DE SEMIETISCHE TALEN.*

1. Een der departementen van de „Fakulteit van Lettere en Wysbegeerte” aan „Die Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys”—is dat van „die Semitiese Tale”.

Het is over het werk van dit departement, dat ik thans een en ander ga meedeelen.

De Semietische talen vormen een groote familie in die talenwereld en de bestudeering van deze talen is een veelomvattende taak. Dit zal u duidelik worden als ik u opsom de talen, die tot deze familie behooren (A). Daarna zal ik een paar opmerkingen maken over de vervulling van deze taak (B).

2. Wat is te verstaan onder den verzamelnaam „Semietische Talen?”

Ter beantwoording van deze vraag moeten we niet uitgaan van een ethnologisch begrip: Semieten. In de eerste plaats reeds niet om deze reden, dat ethnologische en linguïstiese indeelingen der menschen niet altijd parallel loop. Een volk kan door verhuizing of door overheersing de taal van een ander volk, waarmee het in het geheel niet verwant is, als zijn eigen taal aannemen. En in de tweede plaats niet omdat deze naamgeving, al heeft ze een ethnologisch uitgangspunt, van secundair karakter is en min of meer kunstmatig. De naam Semietische talen is te danken aan Schlözer, die hem voorstelde in het door Eichhorn geredigeerde „Repertorium für Biblische und Morgenländische Litteratur” deel 8 (1781) bl. 161. Hij deed dit omdat de meeste volken die deze talen spraken of spreken volgens de volkeren-tafel van Genesis X van Sem afstammen. Met opzet zeg ik „deze” talen, hoewel u heel logisch zou kunnen vragen: welke talen? Het is namelijk niet zoo dat Schlözer bedoelde: de talen der volkeren, die van Sem afstammen noemen we Semietische talen. Dan zou deze benaming niet secundair of kunstmatig zijn, maar ethnologisch, zij het dan ook volgens antieke ethnologische opvattingen. Maar Schlözer

* Oorspronklik geskrywe vir die Gedenkboek van die P.U. vir C.H.O.

had het oog op een zekere groep duidelijk verwante talen, wier bestudeering in zijn tijd van belang begon te worden zooals het Hebreeuwsch en het Arabisch. Volgens hun verwantschap en volgens zekere kenmerken die we nog nader zullen noemen, vormen deze talen een groep.

Er was behoefte deze talen met een samenvattende naam aan te duiden. De naam die sinds Schlözers voorstel gebruikelijk is geworden gaat echter van een veel minder wezenlijk kenmerk van deze talen uit dan de nog te noemen kenmerkende eigenschappen. Dit blijkt ook, want volgens Gen. X behoort Elam tot de zonen van Sem en Kanaän tot die van Cham. Elamietisch is echter geen Semietische taal en Kanaänietisch wel. Men kan dit als een bezwaar tegen deze benaming aanvoeren. Toch is het een gelukkige greep geweest deze talen zoo te noemen. Een meer wetenschappelijke benaming die uitging van de meer wezenlijke kenmerken zou ongetwijfeld niet zoo duidelijk zijn. Zoo heeft men dan ondanks de bezwaren, waarvan men zich goed bewust is, dezen naam toch aanvaard. Ook van dezen naam geldt de spreuk: verba usu valent.

3. Uit het bovenstaande volgt dat we ter beantwoording van de vraag wat zijn Semietische talen moeten ingaan op de reeds aangeduide meer wezenlijke kenmerken dan die „antiek-ethnologische”.

De kenmerken, die deze talen tot één familie verbinden, zijn o.a. de stamgestalte, de wijze van woordvorming, de stamformaties bij de verba, syntactische verschijnselen als bijv. de parataxis en dan de gemeenschappelijke woordenschat. Men meene echter niet dat deze kenmerken in al deze talen nu precies gelijk zijn. Er is tusschen de verschillende semietische talen een groote afstand zoowel in ruimte als in tijd d.w.z. ze werden, (of worden) gesproken in ver van elkander verwijderde streken en gedurende vele eeuwen. Er was dus gelegenheid voor varieering en die is ook gekomen, soms heel sterk. Het Syrisch heeft, onder invloed van het Grieksch, zich losgemaakt van de stijfheid die door de parataxis veroorzaakt wordt; een woord in de eene taal zeldzamen geworden of verdwene, wordt in de andere veel gebruikt. Elke taal van deze groep heeft zijn eigen eigenaardigheden, het Hebreeuwsch de waw-consecutiefconstructie, het Akkadisch de permansiefvormen, het Arameesch zijn artikelplaatsing met verschillende waarde in Oost- en West-Arameesch. Maar de onderlinge verwantschap is door de gevarieerdheid heen herkenbaar.

4. Ten voorbeeld nemen we het duidelijkste kenmerk, waarbij we zoowel gelijkheid als gevarieerdheid opmerken: **de wijze van woordvorming.**

De woorden zijn afkomstig van stammen, die, enkele uitzonderingen nu daargelaten, uit drie letters bestaan en wel uit drie consonanten. Wat dus betreft de stangestalte is het kenmerk der semietische talen dat ze trillitterale stammen hebben. (Op de vraag of deze trillitterale stammen misschien ook terug te brengen zijn op oudere bilitterale stammen gaan we niet in). Van een stam worden verba, substantiva, adjectiva gevormd. De vorming van nomina geschiedt bijv. in het Hebreeuwsch aldus: van den als paraligma gebruikelijken trillitteralen stam *qtl* word woorden gevormd door invoeging van één der drie oorspronkelijke Semietische vocalen: a, i, u (oe), op deze wijze: *qitl, qatl, qutl*; of door invoeging van twee vocalen: *qatal, qatil, qatul, qital*. In deze vormingen zijn de vocalen kort. Ze komen echter ook lang voor: *â, î, û* bijv. in de volgende vormingen: *qâtal, qâtil* of: *qatâl, qatîl, qatûl; qîtâl, qûtâl*. Dat deze grondvormen volgens de klankwetten wijzigingen ondergaan (seefer, boek, is een *qitl*-vorm) doet aan den grondregel niets af. Vervolgens worden woorden gevormd door verdubbeling of versterking van een consonant. Versterking van den middelsten consonant geeft woorden met intensieve beteekenis, *qattal, qattil*. Ook de laatste consonant kan herhaald worden, *qatlal*, of de beide laatsten, *qataltal*. Ook worden woorden gevormd door praeformatieve of afformatieve bijvoegsels. De gebruikelijke praeformatieven zijn *alef, jod, mem* en *taw*. De afformatieven zijn: *oon, uth, its, i*. Van elke stam komen niet alle vormen voor. De bovengenoemde vormen van *qtl* zijn paradigmatisch.

De woordvorming in het Akkadisch is als volgt: van den als paradigma gebruikelijken trillitteralen stam *prs* worden drie grondvormen gevormd, die in den tweeden lettergreep een verschillende grondvacaal hebben: *parasu, parisu, parusu*. Door wijziging of uitval van klinkers ontstaan vele woordvormen: *pirasu, pirisu, purasu, purisu, purusu; parsu, pirsu, pursu; pârisu, parâsu, parîsu, pirâsu, pirîsu, purâsu, purîsu, purûsu*. Vervolgens worden van dezen stam woorden gevormd door verdubbeling van den middelsten consonant: *parrasu, parrâsu, parrîsu, parrûsu*. Ook door verdubbeling van den laatsten consonant: *parassu, parissu, parussu, pirissu; purussu; pirsâsu, pirsîsu, pirsûsu*; of door verdubbeling van twielffl consonanten: *paspasu, paspâsu; paspassu, pispissu, puspussu*.

De gebruikelijke consonanten voor praeformatieve bijvoegsels zijn de „alef”, m of n, t en sj. Voor informatie wordt de t gebruikt en de afformatieve bijvoegsels zijn ânu, â, û, en ûtu. Van elken stam komen ook hier al deze vormen nièt voor. De bovengenoemde vormen van prs. zijn paradigmatisch. Het Hebreeuwsch en het Akkadisch, tot welke twee voorbeelden we ons beperken, vormen dus hun nomina niet precies gelijk, maar toch wel volgens hetzelfde princip. En de andere Semietische talen volgen ditzelfde princip. Daarom kan de overeenkomstigheid in woordvorming gelden als een kenmerk van de Semietische talen.

5. Een ander duidelijk enmerk is de **stamformatie bij de verba**. We nemen weer de in tijd en plaats ver van elkander verwijderde talen uit de vorige paragraaf tot voorbeeld.

Van den Hebreeuwschen stam qtl worden verschillende verbale stammen gevormd. Naast den niet uitgebreiden stam die daarom qal d.w.z. licht heet, zijn er uitgebreide stammen, die verzwaaard zijn door versterking of verdubbeling van den middelsten consonant, de intensieve stammen qtll, waarbij verschil in de vocalen het onderscheid tusschen actief en passief aanduidt. Daarnaast zijn er stammen met praeformatieven, waardoor reflexieve, passieve en causatieve stammen gevormd worden, *nqtl*, *hqtl*, *htqtl*.

Ook het Akkadisch kent naast den niet-verzwaarden stam prs een intensieven stam met versterking van den middelsten consonant, prrs. Hiernaast heeft het Akkadisch stammen die gevormd zijn met praeformatieven, n en sj. Zoo ontstaan *nprs* met reflexieve of passieve beteekenis en *ṣprs* met causatieve beteekenis. Ook door informatieven worden reflexieve stammen gemaakt nl. door t en tn. Zoo ontstaan de stammen *ptrs* en *ptnrs*. Het Akkadisch kent ook stamvorming door verdubbeling van den middelsten radicaal gecombineerd met praeformatie: sprrs of gecombineerd met informatie van t of tn: *ptrrs*, *ptnrrs*. Voorts door praeformatie gecombineerd met informatie: *ntprs*, *ntnprs*, *stprs*, *stnprs*. Zelfs door combinatie van verdubbeling van den middelsten radicaal met praeformatie (s) en informatie (t) tegelijk: *stprrs*. Het onderscheid in vorm is hier echter grooter dan dat in beteekenis!

Het Hebreeuwsche en het Akkadische werkwoord hebben dus verschillende formaties van eenzelfden stam, niet op precies gelijke wijze, maar wel volgens hetzelfde princip. In het Akkadisch is deze stamfor-

meering ook rijker gevarieerd dan in het Hebreeuwsch. Ook in de andere Semietische talen merken we ditzelfde taalverschijnsel op. In het Arameesch is het echter weer minder gevarieerd, terwijl het Arabisch dat ook nog door klinkerverlenging tot nieuwe stamformatie komt, in totaal minstens vijftien stamformaties van het verbum kent—al zijn deze niet alle even frequent in het gebruik.

Daarom kan de verbale stamformering gelden als een kenmerk van de Semietische talen.

6. Een ander gemeenschappelijk kenmerk der Semietische talen is het **gebruik van suffixen**. Ze zijn gevormd van de persoonlijke voor-naamwoorden. Aan nomina gehecht, de nominale suffixen, duiden ze den genitivus aan, zoowel den genitivus subjectivus als den genitivus objectivus. Aan verbaalvormen gehecht, de verbale suffixen, duiden ze het object aan, soms, in het Akkadisch bijvoorbeeld, ook den dativus. Hoewel deze suffixen in de onderscheidene Semietische talen niet steeds denzelfden vorm hebben, is dit gebruik als taalverschijnsel toch in al deze talen hetzelfde.
7. Een bijzonderheid der Semietische talen is ook nog dat de **twee vormen van het werkwoord**, die gewoonlijk als perfectum en imperfectum worden aangeduid, in het Hebreeuwsch *qatal* en *jiqtool*, geen „tijden” zijn zooals in de Indo-Germaansche talen. Zoowel *qatal* als *jiqtool* kan aanduiden, dat de handeling in verleden, heden of toekomst ligt. Deze vormen duiden veeleer een toestand aan nl. die van voltooid of onvoltooid zijn. Of deze toestanden in heden, verleden of toekomst gedacht moeten worden, wordt door deze vormen op zichzelf niet uitgedrukt. Er worden voor deze verbaalvormen dan ook wel andere namen voorgesteld als de gebruikelijke bijv.: praeteritum en praesens of nominaal en aoristus of, wat de gebruikelijke benaming het meest nabij komt: (actio) perfecta en (actio) imperfecta. Intusschen is dit verschil tusschen de Semietische en de Indo-Germaansche talen meer van formeelen aard. Praktisch laten deze Semietische werkwoordsvormen zich goed in de ander georiënteerde Indo-Germaansche vormen overzetten.
8. Wat de **vervoeging der werkwoorden** betreft is er bij velerlei verschil inzake de onderdeelen, treffende overeenkomst ten aanzien van de structuur van het geheel.

Hetzelfde geldt van de verbuiging der naamwoorden.

Hierbij kunnen we opmerken, dat de Semietische talen behooren tot

de flecteerende talen; ze veranderen den wortel, zooals ook de Indo-Germaansche talen doen, in onderscheiding van de agglutineerende talen, die den uitgang aan den steeds onveranderden stam hechten, zooals bijv. het Sumerisch doet. Voor het doel van dit artikel is hiermede genoeg gezegd over de wezenlijke kenmerken van de Semietische talen. We gaan nu over tot de vraag welke talen tot deze familie behooren.

9. **Het gebied** waar deze talen gesproken worden of werden is West-Azië ten Zuiden en ten Westen van het Indo-Germaansche taalgebied en voorts Noord-Oost Afrika.

„Worden of werden” zeiden we, want een deel van deze talen kan slechts uit schriftelijke oorkonden gekend worden. Het zijn „doode talen”. Een ander deel wordt nog steeds gesproken. Het duidelijkste voorbeeld hiervan is het Arabisch, terwijl van het Hebreeuwsch gezegd kan worden dat het „herleefd” is. Dit overzicht gaat over een eeuwenlang tijdperk—de hier besproken talen bestonden niet alle tegelijk.

Bij de opsomming der Semietische talen komt ook de vraag naar indeling aan de orde. Ten dezen opzichte heerscht er in zoverre eenstemmigheid, dat de opsomming meestal geschiedt in groepen, die geografische namen dragen, maar overigens is er nog al weer verschil van indeeling. Bij de bespreking van deze indeeling beperken we ons tot de Semietische talen in engeren zin. Er is immers ook een ruimere opvatting van dezen naam. Dan worden ook het Egyptisch en jongere Chamietische talen tot deze familie gerekend. Egyptisch en Koptisch staan dichter bij de Semietische dan bij de Chamietische talen. De scheiding tusschen Semietische en Chamietische talen is niet zoo scherp als die tusschen Semietische en Indo-Germaansche talen.

Van de Semietische talen nu in engeren zin eischen in ieder geval het Assyrisch en Babylonisch als Oost-Semietische groep een eigen plaats op. De overigen worden dan West-Semietisch genoemd (Nat-Koopmans, Hebr. Gramm. 1948) of ze worden in twee groepen ingedeeld: West-Semietische en Zuid-Semietische (Ungnad, Hebr. Gramm. 1926). Dit laatste is ongetwijfeld beter. De West-Semietische talen volgens de indeeling van Nat-Koopmans worden door hem toch ook terstond weer onderverdeeld in Noord-West en Zuid-West Semietisch. Onder Zuid-Semietisch verstaat Ungnad dan Arabisch en Ethiopisch, door Nat-Koopmans Zuid-West Semietisch genoemd. De

namen West-Semietisch (Ungnad) en Noord-West Semietisch zijn ook namen voor dezelfde groep: de Arameesche en de Kanaänietische talen. Omdat deze groep uit twee takken bestaat, die beide van groot belang zijn, heeft men deze twee takken ook wel als afzonderlijke groepen geteld nl. de Arameesche als de Noord-Semietische groep, de Kanaänietische als Middel-Semietische groep (Gesenius-Kautzsch, Hebr. Gramm. 1909). Hij voert deze indeeling in vieren terug tot de tweedeeling Zuid-Semietische (Arabisch en Ethiopisch) en Noord-Semietische talen (al de anderen). Dit verschil van indeeling is eenerzijds van weinig belang, de vier groepen springen duidelijk in het oog. Andererzijds werkt het echter zeer verwarrend. Wie van West-Semietische talen spreekt moet er bij zeggen wiens indeeling hij volgt, die van Nat-Koopmans of die van Ungnad. Bovendien heeft Driver in de Enc. Br. (s.v. Semitic Languages) dezelfde indeeling in vieren, maar spreekt niet van Middel- maar van West-Semietisch, waarbij deze naam een weer kleinere groep aanduidt. Deze geographische benamingen zijn dan ook door Bauer en Leander losgelaten. Ze spreken van Akkadische, Kanaänietische, Arameesche, Arabische en Abessynische takken. Dit is in wezen dezelfde indeeling, alleen is voor het Abessynisch (Ethiopisch) een afzonderlijke plaats ingeruimd. Zoo doet ook Kramers, De Semietische talen, 1948. pag. 1.

We krijgen van onze talenfamilie het duidelijkste overzicht wanneer we ons houden aan de indeeling in vieren, de groepen noemen naar de volken, die die talen spraken met toevoeging van de geographische benaming volgens Driver en ze noemen in historische volgorde, aldus::

- de Akkadische groep (Oost-Semietisch).
- de Kanaänietische groep (West-Semietisch).
- de Arameesche groep (Noord-Semietisch)
- de Arabische en Ethiopische groepen (Zuid-Semietisch).

10. De Akkadische of Oost-Semietische groep.

Tot deze groep behooren het Assyrisch en Babylonisch, tegenwoordig samengevat onder den naam Akkadisch. Het Akkadisch is de oudste der Semietische talen en heeft zich reeds vroeg los van de andere ontwikkeld. De bestudeering van deze taal is nog jong, inmiddels toch den kinderschoenen ontwassen. De geschriften in deze taal zijn eerst laat ontdekt en ook nog geruimen tijd ontoegankelijk gebleven, omdat het schrift eerst ontcijferd moest worden. Dit is het z.g.

spijkerschrift. De eerste spijkerschrifttafeltjes zijn in het begin van de zeventiende eeuw door den bekenden Italiaanschen geleerde Pietro della Valle naar Europa overgebracht. Later hebben reizigers in het Oosten ook inscripties afgeschreven. Met een ernstige bestudeering van deze afschriften is echter pas in het einde van de achttiende eeuw begonnen door Niebuhr. Meer dan een halve eeuw van moeizaam zoeken en vergelijken moest voorbijgaan vóórdat in 1857 het bewijs kon geleverd worden, dat de ontcijfering van het „Assyrisch”—zoals men toen placht te zeggen, inderdaad in hoofdzaak juist was. Een toen onlangs gevonden inscriptie van den Assyrischen koning Tiglath-Pileser I werd aan vier assyriologen voorgelegd, die elk afzonderlijk de ontcijfering ter hand namen. Hun resultaten werden met elkander vergeleken: ze waren inderdaad grootendeels gelijk.

Inmiddels was door de opgravingen van Botta en Layard in de ruïnes van oude Assyrische steden een groote voorraad inscripties voor den dag gekomen. Hierdoor werd het ontcijferingswerk gesteund en aangemoedigd. Toen begon de jonge wetenschap der Assyriologie te bloeien!

Ook in de Babylonische ruïnes werden opgravingen gedaan. Het Babilonische land gelegen tusschen den benedenloop van Euphraat en Tigris bestond in zeer ouden tijd uit een Zuidelijk deel, Sumer, en een Noordelijk deel, Akkad. De taal van Sumer was Sumerisch. Dit is geen Semietische taal (zelfs geen flecteerende taal). De taal van Akkad was Akkadisch, zooals de Noord-Babyloniërs zelf hun taal hebben genoemd. Tussen Sumer en Akkad was gedurig rivaliteit en beurtelings hebben ze de hegemonie gehad. De eindoverwinning was aan Akkad, maar de invloed van Sumer op cultuurgebied was overwegend groot. Zoo hebben de Babyloniërs het Sumetrische spijkerschrift overgenomen om daarin hun eigen taal op schrift te brengen. Assyrië is van oorsprong een door de Babyloniërs gesticht bufferstaatje ter beveiliging tegen barbaren uit het Noorden. De voor een deel subareesche bevolking aldaar was zeer krijgshaftig van aard. Later heeft Assyrië zich tot een groote militaire staat ontwikkeld. Als Babylonische kolonie heeft het behalve cultuur en religie ook de taal en het schrift van de Babyloniërs overgenomen. Assyrisch en Babylonisch zijn in wezen gelijk. De grammatica wijst slechts kleine verschilpunten aan. In overeenstemming met den gang van de geschiedenis der opgravingen is het Assyrisch het eerst bestudeerd. De dubbele naam Assyrisch-Babylonisch is nu vervangen door den naam Akkadisch.

De Akkadische litteratuur, waarmee wij bij de bestudeering van deze taal in aanraking komen bestrijkt het groote tijdperk der drie millenniën, die aan onze jaartelling voorafgaan. Daardoor valt er onderscheid te maken tusschen vroeg, midden en laat in de ontwikkeling van taal en schrift. De Babyloniërs waren behoudender in het gebruik der schriftvormen dan de Assyriërs.

In de vroege ontwikkeling der taal is het oud-babylonisch, waarin bijv. Hammurabi's wetten geschreven zijn, klassiek. In de middenperiode overheerscht het middel-babylonisch, ook in Assyrische inscripties. Slechts Assyrische wetten vertoonen een ouder Assyrisch taaleigen. De late periode valt in de laatste duizend jaar voor Chr. In deze periode overweegt eerst Assyrisch, dat men klassiek zou kunnen noemen (Assurnasirpal, 850) later het nieuw-babylonisch ook in Assyrische geschriften. Na den val van Babel en het nieuw-chaldeeuwsche rijk, 539, blijft een op kunstmatige wijze archaïstisch gehouden Babylonisch de taal der geleerden, tot het begin der christelijke jaartelling. De volkstaal was reeds lang het Arameesch.

De over zulk een lang tijdperk ontstane litteratuur, waarvan veel door de opgravingen, met name door de ontdekking van Assurbani-pals bibliotheek, tot ons gekomen is, is zeer rijk. Ze bevat proza en poëzie, epos, mythe en legende, gebeden, hymnen, psalmen, bezweringen, chronieken en pronkingschriften, wetten, fabels, brieven, woordenlijsten („syllabaren”), schoolwerk en catalogi, contracten enz. Het spijkerschrift stelt de beoefenaren van deze taal voor een zware taak. Dit schrift toch is lettergreepschrift, waardoor het aantal teekens in de honderden loopt. Bovendien zijn vele teekens tegelijk ideogrammen (beeldschrift). In de oudheid is niettegenstaande deze moeilijkheid het spijkerschrift ook door andere volken overgenomen. En het Akkadisch zelf is zelfs een tijdlang de officieele diplomatieke taal geweest. De correspondentie tusschen Farao en de bevriende koningen van zijn tijd en de Palestijnsche vazallen, de El-Amarna-brieven, zijn in het Babylonisch opgesteld.

11. De Kanaänietische of West-Semietische groep.

Tot deze groep behooren het Phoenicisch, het Moabietisch, het Hebreeuwsch en het Oegarietisch. Ouder dan deze vier zijn echter de sporen van nog een andere taal, die duidelijk toont ook tot deze groep te behooren, al zijn die sporen maar sporadisch. Ze komen nl. voor in de eïgnamen die we aantreffen in Babylonië gedurende de eerste dynastie van Babel. Dit was een Amorietische dynastie, aan het be-

wind gekomen door een invasie of penetratie van uit het Westen afkomstige Amorieten. Men zou deze taal Amorietisch kunnen noemen. Inderdaad ruimen sommige Semitici in de opsomming der Semietische talen ook een plaats in voor Amorietisch. Het wordt dan ingevoegd bij de Noord-Semietische groep.

De Amorieten hebben een belangrijk volk gevormd. We kennen ze in de eerste plaats uit de Heilige Schrift als bewoners van Kanaän. Deze Amorieten vertegenwoordigen echter maar een klein gedeelte van de Amorietische macht. Waar de Amorieten vandaan komen is niet met zekerheid te zeggen. Wel blijkt dat ze zich reeds vroeg over verschillende landen zijn gaan verspreiden, lang voordat Israël Kanaän binnentrok. De genoemde Amoritische dynastie, bekend door een harer machthebbers, Hammurabi, van Babel, is daarvan een bewijs. Tot de Hyksos, die het oude Egypte ten ondergang brachten, behoorden ook Amorieten. In den z.g. Amarnatijd is het Amorietische rijk van Abdasjirta en Aziru het centrum van den tegenstand tegen Egypte en vormen Amorieten kleinere of grotere staten in West- en Oost-Jordaanland (in dit laatste gebied de rijken van Sihon en Og).

Van hun taal is weinig met zekerheid te zeggen. Maar ongetwijfeld is het Amorietisch veel ouder dan het Arameesch. Daarom is te verwachten, dat het weinig zal verschillen van de talen der Kanaänietische groep. Om deze reden maken we ook melding van deze taal in deze groep. Andere sporen van deze zelfde taal zijn de z.g. Kanaänietische glossen in de El-Amarna-brieven (zie 10). De palestijnsche vorsten hebben daar blijkbaar behoefte aan gehad. Volgens de gebruikelijke naam Kanaänietische glossen wordt deze taal dus ook Kanaänietisch genoemd. Het is dan, tegenover den groepnaam Kanaänietische talen Kanaänietisch in engeren zin. Van Moabietisch kunnen we spreken doordat een belangrijke inscriptie van den Moabietischen koning Mesa gevonden is. Het Moabietisch was nader dan eenige andere Semietische taal aan het Hebreeuwsch verwant.

Het Phoënisich is bekend uit verscheidene inscripties uit verschillende eeuwen in Phoënicië zelf, te Byblos, en in de vele Phoënicische kolonies, op de eilanden en kusten van de Middellandsche zee. Als handelsvolk kwamen de Phoënciers daar. Hun belangrijkste kolonie lag in Noord-Afrika en draagt een Semietische naam: Carthago d.w.z. Nieuwstad, evenals de groote Carthaagsche bestrijder van Rome: Hannibal d.w.z. Baäl is genadig. De taal van deze kolonie

draagt een afzonderlijke naam, nl. Punisch. Plautus geeft in zijn Poenulus er een staaltje van.

12. De meest bekende en meest bestudeerde der Semietische talen is het **Hebreeuwsch**. De studie van het Hebreeuwsch behoort tot de propaedeuse der Theologie. In de meeste gevallen is dit de poort, waardoor de student de semietische-talen-wereld binnengaat.

Het Hebreeuwsch is de taal der Israëlieten gedurende hun zelfstandig volksbestaan. Toch heeft deze taal niet, wat toch te verwachten was, den naam Israëlietisch gekregen. Als in het Oude Testament gesproken wordt over de taal van Israël wordt deze noch Hebreeusch noch Israëlietisch genoemd. De dienaren van koning Hizkia noemen haar, in tegenstelling met „Syrisch”, zooals de Statenvertaling zegt (de Leidsche vertaling heeft „Arameesch, wat ongetwijfeld beter is) Judeesch (II Kon. 18: 26). Dat hier niet van Israëlietisch, maar van Judeesch gesproken wordt is begrijpelijk, omdat ten tijde van Sanherib de tien stammen al waren weggevoerd en het koninkrijk van Juda de eenige verteenwoordiger was van het volk Israël. Dat de naam Hebreeuwsch voor Israëls taal is gebruikelijk geworden is te danken aan het feit dat de Israëlieten door andere volken Hebreën genoemd werden (Gen. 39: 14. Ex. 1: 16 door Egyptenaren; 1 Sam. 4: 6; 14: 11 door Filistijnen). En de Israëlieten maken zelf ook gebruik van dezen naam in de ontmoeting met vreemdelingen: Jona zegt tegen de zeelieden: Ik ben een Hebreër.

Hoewel de Israëlieten geen Kanaänieten zijn is toch het Hebreeuwsch een Kanaänietische taal. Ook de Moabieten zijn geen Kanaänieten, terwijl ook hun taal Kanaänietisch is.

De Phoeniciërs zijn wel Kanaänieten. Ook tusschen het Kanaänietisch, dat we kennen uit de Kanaänietische glossen in de El-Amarna-brieven en het Hebreeuwsch bestaat groote overeenkomst. We mogen daarom misschien de veronderstelling maken, dat het Hebreeuwsch, evenals dan ook het Moabietisch, onder Kanaänietischen invloed gevormd is. Met stelligheid kan hier niet gesproken worden. De invloeden, die op Israëls taalvorming hebben ingewerkt zijn velerlei. Bauer en Leander spreken van een mengtaal.

Het Hebreeuwsch als taal van het Joodsche volk is enkele eeuwen na den val van Jeruzalem verdrongen door het zich toen sterk verbreidende Arameesch. Het bleef echter in gebruik bij schrijvers, Jezus Sirach bijv. en bij de Joodsche wetgeleerden (Misjna). Tot ver in de

Middeleeuwen werd het geschreven. Het had echter geen „spraakmakende gemeente” achter zich. Dit schijnt met het moderne Hebreeuwsch, zooals het o.m. in Palestina nu weer gesproken wordt wel het geval te zijn. Vele Joden spreken Jiddish of Joodsch-Duitsch. Hoewel dit als een taal kan beschouwd worden, waarin zelfs een uitgebreide litteratuur bestaat, vooral in Amerika op het gebied van journalistiek en toneel, is het toch niet een Semietische taal, in den vollen zin des woords. Het is de taal der Duitsche Joden in Polen. De ondergrond is het Duitsch uit de Middeleeuwen, daarop werkten Poolsch en Russisch in, terwijl ook Hebreeuwsche en Arameesche invloeden zich deden gelden. Deze taal is zeer verbreid, maar voor de studie der Semietische talen van minder belang.

13. De studie van het Hebreeuwsch is al vroeg begonnen. Ze vangt aan met de vertaling van het Oude Testament in het Grieksch, de Septuagint, en met de Targums, Arameesche vertalingen, ten behoeve van het volk dat Arameesch sprak. Voor dit vertaalwerk is noodwendig noodig geweest taalstudie en taalkennis en wel min of meer, zij het dan ook onbedoeld en onbewust, van grammaticalen aard. Even onopzettelijk heeft de Talmud zich soms op grammaticaal gebied begeven als hij termen als mannelijk, vrouwelijk, enkelvoud, meervoud, de a-van-richting en dergelijke gebruikt. Ook de Masoreten hebben op grammaticaal gebied niet veel meer verdiensten dan de invoering van vocaalteekens.

In al dit bovengenoemde werk is grammatica niet het doel. Dit wordt anders als de geleerde Joden in aanraking komen met het Arabisch nadat deze taal reeds grammaticaal bestudeerd was (door Sibawaihi, gestorven 796). De eerste vrucht van deze aanraking was de Hebreeuwsche grammatica van Aharon ben Moshe ben Asher, getiteld **Dikduke hateamim**. Tot den humanistischen tijd toe hebben verschillende Joodsche grammatici naam gemaakt op lexicologisch gebied. We noemen Saadja (1000), Aben Ezra (1200), de familie Kimchi, vader en twee zoons en voorts Elias Levita, gestorven 1549, die den overgang vormt naar den tijd van het humanisme. Dan beginnen ook christelijke geleerden zich met het Hebreeuwsch te bemoeien, aanvankelijk als discipelen van Joodsche geleerden. Zoo was de beroemde Reuchlin (gest. 1506) een leerling van de Italiaanschen Jood Obadja Sforno. Bij de Joden in de leerschool te gaan was toen onvermijdelijk, maar de schaduwzijde ervan was, dat de bestudeering van het Oude Testament onder joodschen invloed kwam. Wel kwam hier-

tegen verzet: Luthers vriend Forster schreef een Hebreeuwsch woordenboek in welks, volgens het toenmalig gebruik, langen titel o.a. gezegd wordt, dat het is opgesteld „non ex Rabbiorum commentis . . sed ex ipsis thesauris sacrorum Bibliorum”. Deze poging ter verklaring van het Hebreeuwsch zonder hulp van buiten moest echter wel op een mislukking uitloopen. Een betere poging was die welke wel Joodsche hulp afwees, maar de hulp van andere Semietische talen inriep. Dit was wetenschappelijk juist gezien en baande den weg tot de latere vergelijkende Semietische taalstudie. In deze periode verschijnen de zoogenaamde harmonische woordenboeken en de veel-talige bijbeluitgaven, polyglotten. Toch bleef de Joodsche invloed nawerken. De Franeker hoogleeraar Johannes Coccejus werd er van beschuldigd, dat hij de oudtestamentische wetenschap „judaizeerde” met talmudische exegese. Met den jonggestorven Reland (1718), hoogleeraar te Utrecht, werd echter weer een belangrijke schrede gezet op den weg, die leidde naar vergelijkende taalstudie tot beter verstaan van het Hebreeuwsch. Deze laatste richting kreeg de leiding door het optreden van Relands leerling, den grooten Semietische-talen geleerde, wiens naam niet ongenoemd mag blijven in een bespreking van de studie der Semietische talen: ALBERT SCHULTENS. Vooral op de beteekenis van de kennis van het Arabisch heeft hij gewezen. Reeds in zijn proefschrift wees hij op het „nut van de Arabische taal”. Hoewel hij zich zijn heele leven bezig hield met de studie van het Arabisch en met de bezorging van Arabische uitgaven, is hij toch ook van fundamenteele beteekenis geweest voor de studie van het Hebreeuwsch en wel door de uitgave van een Hebreeuwsche Grammatica. Niet alleen door hemzelf maar ook door zijn zoon en door zijn kleinzoon is de naam Schultens beroemd: alle drie zijn ze „Oostersche” zooals toen de terminologie nog was, professoren van naam geweest. Ze hebben school gemaakt: met een lange reeks leerlingen vormden ze de z.g. „HOLLANDSCHE SCHOOL”.

In de negentiende eeuw echter gaat de leiding op het gebied van de studie der Semietische talen over op Duitschland, waar GESENIUS (gest. 1842) optreedt als baanbreker van een nieuwe periode in de studie van het Hebreeuwsch. Hij bouwt hierbij voort aan de opvattingen van Schultens en bereikt waarvoor SCHULTENS gestreden had: de studie van het Hebreeuwsch op zuiver taalkundigen grondslag zonder theologische vooroordeelen.

Zijn voornaamste werken, een Hebreeuwsche Grammatica en een

Hebreeuwsch Woordenboek zijn in vele herdrukken verschenen en een eeuw lang de voornaamste werken geweest voor de studie van het Hebreeuwsch. Tans echter beginnen andere werken te verschijnen: het woordenboek van Koehler-Baumgarten, de grammatica van Bauer-Leander en andere. Sinds Gesenius' dood heeft de stof voor vergelijkende taalstudie der Semietische talen zich door de vondsten in „Het Nabije Oosten” of „The Fertile Crescent” zoozeer uitgebreid dat herziening der oude boeken een te zwakke poging zou zijn om de nieuwe studieresultaten te verwerken.

14. De laatste taal die we bij de Kanaänietische of West-Semietische groep moeten noemen is het **Oegarietisch**. Het is de taal van Oegarit, die dezen naam van de Semitici heeft gekregen. Immers wat de bestudeering der Semietische talen betreft is ze de jongst in deze groote talenfamilie. Wat echter haar bestaan betreft behoort ze tot de oudsten. De naam Oegarit was ons bekend uit de reeds genoemde Tell el Amarna brieven. Eerst in 1929 is, toevallig, het eerste spoor van de overblijfselen dezer lang onbekend gebleven stad gevonden. Het werd de aanleiding tot een lange reeks opgravingscampagnes, waardoor een belangrijk deel van de ruïnes van Oegarit werd ontgraven. Dit geschiedde te Ras Sjamra, aan de Phoenicische kust. Zoodra gebleken was dat de ruïnes te Ras Sjamra die van Oegarit waren is de naam Oegarietisch voor de taal van deze stad in gebruik gekomen.

Deze taal vertoont de kenmerken der Semietische talen. Haar indeeling bij de Kanaänietische groep is echter niet zoo 'n simpele zaak. Zeker vertoont deze taal overeenkomst met de Kanaänietische. Daardoor heeft de poging het Oegarietisch te vertalen en te verklaren door het op te vatten als ongevocaliseerd Hebreeuwsch resultaat gehad. Het Oegarietisch komt echter ook overeen met andere Semietische talen bijv. met Arameesch, Akkadisch en Arabisch. Zoo ergens bij de indeeling der Semietische talen dan blijkt hier dat de werkelijkheid zich niet zoo maar in een schema laat onderbrengen. Vooral door andere relaties van Oegarit met het Kanaänietische leven als godsdienst, cultuur en kunst verkrijgen de aanrakingspunten met de Kanaänietische talen overwegende beteekenis.

Het Oegarietisch is geschreven in spijkerschrift. Echter niet in dat hetwelk ons bekend is uit Assyrië en Babylonië. Het onderscheidt zich daarvan door het geringe aantal teekens. Het bleek dat dit hiervan kwam dat deze teekens geen syllaben, zooals in het Akkadisch, maar konsonanten beteekenen. We hebben hier dus inscripties in alphabe-

tisch spijkerschrift. Het probleem van het alfabet heeft daardoor nieuwe belangstelling gekregen.

Ook om hun inhoud zijn de Oegarietische litteratuurstukken van bijzondere beteekenis. Behalve toch de gewone litteratuursoorten vinden we hier mythen of godenverhalen en heldendichten. De exegese van deze litteratuur is nog onzeker.

15. De Arameesche of Noord-Semietische groep.

De naam Arameesch is afgeleid van den geographischen naam Aram, den naam van een zeer groot gebied, waarvan Damascus de hoofstad was, maar dat zich ver noordwaarts uitstreckte tusschen Euphraat en Tigris, het z.g. Aram-Naharaim. In dit uitgestrekte gebied woonden talrijke nomaden, uit de Amarna-brieven bekend als „Ahlamu”. In deze nomadenbevolking is een voortdurende opschuivende beweging in de richting van de cultuurlanden geweest. De stadstaten, die hierdoor werden gevormd zijn later opgeslokt door het Assyrische rijk, maar de overwonnenen hebben zulke groote bijdragen geleverd tot de samenstelling van de bevolking van het Assyrische rijk dat hun taal heerschend werd, zoodat ten tijde van Sanherib het Arameesch een taal was, waarin menschen van verschillende nationaliteit en taal met elkander konden spreken (II Kon. 18: 26). Over vele landen en dat gedurende vele eeuwen heeft het Arameesch zich geweldig uitgebreid, zoodat men kan spreken van een „Arameesche golf” die over het antieke Oosten is gegaan. Tijdens de Perzische overheersching was het Arameesch de officieele taal. (Wanneer daarna door de overwinningen van Alexander de Grootte de Helleensche cultuur heerschend wordt, wijkt het Arameesch wel eenigszins terug voor het Grieksch, de koinè, maar het verdwijnt pas als met de machtsuitbreiding van de Islam de „Arabische golf” volgt). Zoo laat het zich verstaan dat er verschillende Arameesche talen zijn, die ook wat den tijd betreft ver uiteenliggen en ook zeer onderscheiden zijn wat betreft haar litteraturen.

De oudste getuigen van deze taalgroep zijn de inscripties, die in het einde der vorige eeuw en in het begin van deze gevonden zijn in het Noorden van Syrië, het gebied waar Jakob, de „zwerfende Arameër” zijn vrouwen gevonden heeft. Maar dit was eeuwen vóór den tijd, waarin deze inscripties gedateerd moeten worden. Daarom houdt men ook de Arameesche woorden van Laban uit Gen. 31: 47 voor een latere toevoeging. Er zijn ook andere bezwaren om deze woorden

voor echt te houden, zoodat ze niet kunnen dienen ter beantwoording van de vraag welke taal door Laban en de stammoeders van Israel gesproken is. Van de genoemde inscripties moet de Kalamu-inscriptie gedateerd worden in de 9e eeuw voor Christus. De andere, waaraan de namen Uanamu en Bar-rekub (dit „bar”, zoon, is een echt Arameesch kenmerk!) verbonden zijn, zijn uit de achtste eeuw. Ze zijn gevonden te Zendschirli en Chalab/Aleppo. Dit oude Arameesch staat dichter bij de Kanaänietische groep dan het latere. Het wordt ook aangetroffen op Klein-Aziatische munten uit den Perzischen tijd, wat intusschen niet beteekent dat daar Arameesch werd gesproken, slechts dat daar in dien tijd Arameesch de officieele taal was.

Voorts zijn de papyri van Elephantine in Egypte, dateerend uit de vijfde eeuw voor Chr., in het Arameesch geschreven, door Joodsche soldaten, die daar in Perzischen dienst stonden. En weer in een heel ander gebied, in Arabië, nl. te Teima zijn Arameesche inscripties gevonden. Ten slotte—maar het langst bekend—behoort tot dit oude vóór-christelijke Arameesch het Bijbelsch Arameesch, in de boeken Ezra (4: 8-6: 18) en Daniël (2: 4b-7: 28) een vers in Jeremia (10: 11) en de reeds besproken woorden in Gen. 31: 17. De stukken uit Ezra en Daniël getuigen van het Arameesch als officieele of althans gangbare taal.

16. We komen vervolgens in den Romeinschen tijd als we twee Arameesche talen noemen die gebruikt werden—gesproken werden is misschien te veel gezegd—door volken van Arabische afkomst: **Nabateesch en Palmyreensch.**

De Nabateeërs stichtten een rijk door het oude Edomietische gebied te veroveren. Hun hoofdstad is Petra. Zoozeer hebben ze hun rijk uitgebreid dat een tijdlang Damascus tot hun gebied behoorde. In het jaar 105 na Chr. maakte Trajanus een einde aan de zelfstandigheid der Nabateeërs. Een van hun koningen is echter nog bekend uit de geschiedenis van Paulus nl. Aretas (II Cor. 11: 32). De grootere Nabateesche inscripties gevonden bij de oude hoofdstad Petra en in Transjordanië (Bosra) zijn natuurlijk uit den tijd vóór 105. In de inscripties bij de graven te Heyr gluuert het Arabisch door de Arameesche vermomming heen. Het Nabateesch leefde nog voort in de inscripties op de rotsen bij de wadi Mukatteb, die daarnaar genoemd is (=de beschrevene) op het Sinaïtisch schiereiland. Deze Sinaïtische inscripties zijn korte notities, aangebracht door reizigers.

17. Noordelijk van het Nabateesche gebied lag Palmyra, een belangrijk handelscentrum, welks bloeitijd viel kort na den ondergang van het Nabateesche rijk. Veel Arabische, Grieksche en ook Latijnsche woorden worden in de Palmyreensche inscripties aangetroffen.
18. Deze beide talen vormen met het **Palestijnsch Arameesch** de westelijke groep van de Arameesche talen uit onze christelijke aera—tot welke groep ook het bovengenoemde vóór-christelijk Arameesch behoort.

Het Palestijnsch Arameesch heeft zooveel dialecten als er afzonderlijke gebieden waren in het Palestina van het begin onzer jaartelling: Judeesch, Samaritaansch en Galileesch Arameesch. Dit blijkt ook uit de geschiedenis van Petrus' verloochening van den Heere. Voorts zijn de targums in het Judeesch Arameesch en de Palestijnsche talmud in het Galileesch Arameesch, terwijl de Pentateuch van de Samaritanen in het Samaritaansch Arameesch is te boek gesteld. Hoewel het Arameesch, zooals we reeds opmerkten, door het Arabisch verdrongen is, heeft het zich toch lang kunnen handhaven; zelfs heden ten dage nog wordt er een West-Arameesch dialect gesproken (Ua-lula) in het Anti-Libanon gebied.

19. Naast deze West-Arameesche groep onderscheidt men ook een **Oost-Arameesche groep**. Hiertoe behoort het Arameesche dialect van Babylonïë uit de 4e tot 6e eeuw na Chr., dat we vinden in den Babylonischen Talmud, het Mandeesch, de secte-taal van het Mandeïsme en het Syrisch.

Deze laatste taal is de belangrijkste van de Oost-Arameesche groep. Oorspronkelijk is het de taal van Edessa, een stad in het gebied van de bovenloop van de Euphraat. Deze taal fungeerde reeds als schrijftaal toen het Christendom in Edessa vasten voet kreeg, in de tweede eeuw na Christus. De Christenen in deze stad hebben den Bijbel in hun taal overgezet. Dit is de Peshito. Door den grooten bloei van het kerkelijk leven in Edessa, die vooral uitkwam in de bestudeering van de Heilige Schrift, is het Syrisch een belangrijke taal geworden met een zeer uitgebreide theologische litteratuur. Ook nadat de Arabische overheersching het Syrisch als spreektaal had verdreven bleef het de taal der theologen. Daardoor vinden we van de theologische twisten in de oude christelijke kerk ook een terugslag in de geschiedenis der Syrische taal, nl. de splitsing van het Syrisch in West-Syrisch en Oost-Syrisch. Dit was een gevolg van de Nestoriaansche twisten. De Nestorianen werden van de Akademie te Edessa uitgesloten. Te Nisibis,

ten Oosten van Edessa, stichten ze eigen scholen. Ze bleven het Syrisch als hun kerkelijke taal gebruiken en hielden zich daarbij streng aan den grammaticalen vorm. In Edessa echter stond de taal der kerk in nauwer contact met het volksleven en bleef onderhevig aan een ontwikkelingsgang zooals iedere levende taal die heeft. Zoo kan men onderscheiden tusschen Oost-Syrisch of Nestoriaansch en Wes-Syrisch of Jakobietisch. Van deze twee is het Nestoriaansch om zoo te zeggen „ouderwetsch” en, als schrijftaal, conservatief in zijn vorm, terwijl het Jakobietisch als spreektaal gemakkelijker wijzigingen onderging. Vooral in het gebruik der vocalen zien we in het Jakobietisch verschuivingen optreden, terwijl het Nestoriaansch de oude uitspraak handhaaft. Zelfs in het schrift ontstond verschil. Het oorspronkelijke Syrische schrift, Estrangela, ontwikkelde zich verschillend bij Nestorianen en Jakobieten, zoodat het Syrisch voorkomt in drie soorten letterschrift. Van deze drie is „Serto” d.i. het Jakobietische schrift het meest gebruikelijke.

20. Ook van het Oost-Arameesch zijn nog sporen over. Het wordt nog gesproken in Tur-Abdin in Mesopotamië, in de omgeving van Mosoel aan de Tigris en oostelijk daarvan tot bij het Urmiameer. In sommige opzichten maakt het Arameesch in dit dialectisch voortbestaan nog een merkwaardige ontwikkeling door. In het Arameesch toch heeft het lidwoord den vorm van een suffix. Dit is de z.g. *statu emphaticus*. In het Syrisch heeft deze zijn beteekenis verloren. In het moderne dialect van Tur-Abdin bedient men zich echter weer van een bepalend artikel. Ook in de vervoeging van het werkwoord ontstonden nieuwe vormen.
21. Het **Syrisch** heeft een uitgebreide litteratuur. Deze is voor het grootste deel van theologischen aard. De geschiedenis der Syrische litteratuur valt in zóoverre samen met die der Syrische kerk. Heeft de studie der Semietische talen overwegende beteekenis voor de oudtestamentische wetenschap—de bestudeering van de Arameesche talen is ook van waarde voor nieuw-testamentici en voor kerkhistorici op het terrein van den christologischen strijd.
22. **De Arabische en Ethiopische of Zuid-Semietische groepen.**
In de Arabische groep onderscheiden we Zuid-Arabisch en Noord-Arabisch. Het Zuid-Arabisch is het oudst. Het is bekend uit inscripties die in grooten getalle in het Zuid-westen van Arabië, Yemen, gevonden zijn. De meeste van deze zijn van de Sabeërs, de bewoners van Seba. Andere, die hiervan in taalvorm in sommige ouzichten af-

wijken, zijn van de Mineërs. In vóórchristelijken tijd hebben deze volken van Zuid-Arabië machtige rijken gevormd. De gevonden ruïnes en inscripties getuigen van hoge cultuur. In na-christelijken tijd was daar het koninkrijk der Himjarieten. Ook daarvan zijn inscripties, de Himjarietische, onder welken naam men ook wel al de Zuid-Arabische inscripties samenvat. Omstreeks het begin onzer jaartelling begint de Sabeesche cultuur te tanen. Later hebben de Abessyniers aan deze macht een einde gemaakt. De bovengenoemde Zuid-Arabische inscripties zijn grotendeels van religieus karakter.

Tot deze Zuid-Arabische tak behooren ook de moderne dialecten Mahri en Socotra, gesproken in Mahri, een kuststreek van Zuid-Arabie en op Socotra, een eiland ten Zuiden van het Arabische schiereiland.

23. Het Noord-Arabisch is veel jonger en bekend als de taal van den Koran. Het is echter reeds in den Helleenschen tijd als schrijftaal gebruikt, zooals blijkt uit verschillende inscripties o.a. die te Hijaz en oostelijk van Damascus gevonden zijn. Deze laatste zijn de z.g. Safaietische inscripties. Ze zijn uit de eerste eeuwen na Chr. Deze inscripties zijn geschreven in een schrift, dat van Sabeesche afkomst moet zijn. Het is echter Arabisch uit den tijd waarin het Arameesch nog de overhand had. De Arabieren die in het Nabateesche rijk woonden gebruikten het Nabateesch-Arameesch. In dien tijd stond het Arabisch sterk onder Arameeschen invloed, wat blijkt uit Arameesche leenwoorden, gebruikt voor zaken en begrippen, die op hooger cultuurniveau liggen.

Groote beteekenis heeft het Noord-Arabisch gekregen door Mohammed en den Islam. De Koran is geschreven in dat Arabisch, dat ook door de voor-islamietische dichters werd gebruikt, zooals Nabigha en Asha. Door rawi's, recitators, werden hun gedichten mondeling overgeleverd. Eerst eeuwen later vond een schriftelijke fixeering plaats. Deze dialectus poëtica werd door den Koran een heilige taal en kan als het klassieke Arabisch gelden. Door de overwinningen van het Mohammedanisme verkreeg het groote uitbreiding en werd gesproken, behalve in Arabië zelf, in Palestina, Syrië, Mesopotamië, Egypte en het verdere Noord-Afrika in de Sudan, Nigerië, Sahara, Zanzibar, Spanje en de eilanden van de Middellandsche Zee. Men kan zeggen dat in de meeste van deze gebieden het Arabisch tot vandaag toe spreektaal is gebleven. Het Arabisch is rijk aan woorden en grammaticalen vormen. Hoewel die Koran een groote saambindende kracht

uitoefende zijn door de groote uitgebreidheid van het Mohammedaansche gebied toch vele dialecten ontstaan. De taal van den Koran was te veel een kunstmatig verzorgde taal, terwijl de oorspronkelijke landstalen grooten invloed hadden. Tot de genoemde dialecten behooren vooral die van Noord-Afrika als Marokkaansch enz. en dat van Egypte, dat streeft naar den status van een zelfstandige taal. Ongevocaliseerd schrift kan voor de sprekers der verschillende dialecten beter gelezen worden dan gevocaliseerd omdat de consonanten het gemeenschappelijk element vertegenwoordigen.

24. De bovengenoemde schriftelijke fixeering van voor-Mohammedaansche poëzie is het begin der **Arabische litteratuur**. De werken van eenzelfden dichter werden verzameld in een „diwan”. Naast de diwans ontstonden bloemlezingen uit te werken van verschillende dichters. Ook na Mohammed bleef de poëzie druk beoefend, terwijl daarnaast het proza zich sterk begon te ontwikkelen. Voorts moeten de historie-beschrijving en bibliographische litteratuur als ook de geographische vermeld worden. Vooral de traditie omtrent Mohammed werd zorgvuldig behandeld. Van wetenschappelijke ontwikkeling getuigen verdere dictionaires en encyclopedieën en de grammaticale werken waarmede Sibawaihi begon. Van beteekenis zijn ook de filosofische werken. Een aparte litteratuursoort vormen de historische romans. De geschiedenis van de Arabische litteratuur is een omvangrijke tak van wetenschap.

In de 17e en 18e eeuw is deze bloeitijd voorbij. De aanraking met Europa in de 19e eeuw is aanleiding geweest tot herleving.

25. De **Ethiopische** groep omvat evenals de Arabische zoowel oude als moderne talen.

Tot de oude behoort de Ge-ez taal. Dit is de taal der Abessyniërs. Doordat de Abessyniërs hun land wel Ethiopië noemden heeft hun taal ook den naam Ethiopisch gekregen. Dat deze taal Semietisch is wordt verklaard door het feit, dat de oorspronkelijke bewoners van dit land zijn onderwerpen en verdrongen door Zuid-Arabische stammen, die naar het Afrikaansche continent overstaken en daar een rijk stichtten met de hoofdstad Axoem. Voorzover de talen van deze groep hierdoor Semietisch zijn behooren ze bij de Arabische groep en wel bij de Zuid-Arabische tak daarvan. De invloed der inheemsche talen op het Ethiopisch wettigt ze als afzonderlijke groep te noemen.

Pachomius bracht hier het Evangelie, dat goeden ingang vond. De

Abessynsche of Ethiopische christenen hebben Yemen onderworpen, omdat daar de christenen werden vervolgd. De inscripties van Axoem zijn in het klassieke Ethiopisch of Ge-ez. Na de invoering van het Christendom werd ook de Bijbel in deze taal overgezet. Voorts bestaat er in deze taal een reeks christelijke geschriften, zoowel in proza als in poëzie.

26. De **moderne dialecten** van de Ethiopische groep zijn Tigre en Tigrina, Gurage, Harari en Amharisch. De beide eerstgenoemde worden in Noord-Abessynië gesproken. Enkele origineele werken en vertalingen, bijv. van Bijbelboeken zijn door geleerden in druk gebracht voor taalstudiedoeleinden.

Veel minder Semietisch dan Tigre en Tigrina is het Amharisch. Dit wordt het meest gesproken en werd tot op dezen tijd de officiële taal van Abessynië.

Harari, de taal van het Oostelijk van Abessynië gelegen Harar, en Gurage, dat ten Zuiden van Abessynië gesproken wordt, zijn dialecten van het Amharisch, maar hebben zich in den loop der tijden door eigen ontwikkeling, daar vrij ver van verwijderd.

We besluiten dit eerste deel van dit artikel met een schematisch overzicht van de besproken talen.

DE SEMIETISCHE TALEN in engeren zin.

I. De AKKADISCHE of OOST-SEMIETISCHE groep.

1. Assyrisch.
2. Babylonisch.

II. De KANAÄNIETISCHE of WEST-SEMIETISCHE groep.

1. Kanaänietisch in engeren zin (Amorietisch).
2. Phoenicisch.
3. Moabietisch.
4. Hebreeuwsch.
5. Oegarietisch.

III. De ARAMEESCHE of NOORD-SEMIETISCHE groep.

de West-Arameesche tak.

1. Inscripties uit Noord Syrië.
2. Papyri van Elephantine.

3. Oud-testamentisch Arameesch (Dan. .en Ezra).
4. Nabateesch.
5. Palmyreensch.
6. Palestijnsch Arameesch.
 - a. Judeesch.
 - b. Samaritaansch.
 - c. Galileesch..

de Oost-Arameesche tak.

1. Babylonische Talmud.
2. Mandeesch.
3. Syrisch.
 - a. West-Syrisch (Jakobietisch).
 - b. Oost-Syrisch (Nestoriaansch).

IV, V. De ARABISCHE en ETHIOPISCHE of ZUID-SEMIETISCHE groepen.

IV. De ARABISCHE groep.

de Zuid-Arabische tak.

1. Sabeesch en Mineesch.
2. Mahri en Socotra.

de Noord-Arabische tak.

1. Vóór-mohammedaansche teksten.
2. Klassiek Arabisch (o.a. Koran).
3. Moderne dialecten..

V. De ETHIOPISCHE groep.

1. Ge-ez taal of Ethiopisch.
2. Moderne dialecten.
 - a. Tigre.
 - b. Tigrina..
 - c. Gurage.
 - d. Hariri.
 - e. Amharisch. .

• • • •

B. Uit het bovengezegde blijkt dat de studie der Semietische talen een veelomvattende taak is.

We maken nu nog een paar opmerkingen over de vervulling van deze taak.

De vervulling van deze taak heeft een academische en een praktische kant. Min of meer geldt dit ook van de andere universitaire vakken. De universiteit geeft een (wetenschappelijke) opleiding tot verschillende ambten en beroepen. Ze werkt opvoedend. Dit werk der universiteit heeft direct praktische waarde. De bestudeering van het recht bijvoorbeeld geeft bekwaamheid tot de bekleeding van rechterlijke ambten. Maar hierin gaat het universitaire werk niet op. Ook zonder in zulk een praktisch resultaat het nut van haar werk belichaamd te zien kan de academie wetenschap beoefenen. En ze doet dit. Ook alleen uit begeerte naar wetenschap werkt zij. De mensch kent behalve een streven een positie te verwerven ook een begeerte naar kennis. Deze wetenschapszin kan ook bestaan zonder praktisch streven. De zin voor wetenschap heeft een zelfstandig bestaan.

De studie der Semietische talen heeft een praktische zijde. Maar ze kan ook gestimuleerd worden, zelfs zonder uitzicht op ambt of beroep, louter uit wetenschappelijke motieven. Het is dit wat we bedoelden met haar „akademische” kant.

Bij deze studie treedt deze academische kant sterk op den voorgrond. De ontcijfering van spijkerschrift of het kunnen onderscheiden tusschen Sabeesche en Mineesche inscriptions heeft niemand nog ooit brood gegeven! Het is de zin voor wetenschap, de dorst naar kennis die den semiticus drijft. Toch heeft deze studie wel degelijk een praktische kant. Dat blijkt uit haar geschiedenis. Deze geschiedenis heeft aan onze universiteit ongeveer hetzelfde verloop als ze bijna overal heeft: ze begint met de bestudeering van het Hebreeuwsch. Deze bestudeering van het Hebreeuwsch geschiedde niet met zuiver taalwetenschappelijke bedoelingen maar werd ter hand genomen omdat ze behoorde tot de propaedeuse der theologie. Het theologisch vak dat exegese heet, kan niet beoefend worden zonder kennis van de talen waarin de Heilige Schrift ons is overgeleverd. En voor den predikant die den inhoud ook der oudtestamentische Godsopenbaring heeft te brengen aan het contemporaine geslacht is kennis van de taal, waarvan zich die openbaring heeft bediend, onmisbaar.

Bij dezen stand van zaken is de studie van het Hebreeuwsch—en van andere Semietische en niet-Semietische tale—slechts een hulpwetenschap voor de theologie. We veroordeelen dit niet. De werkelijkheid van het leven eischt dit. En de studie van het Hebreeuwsch zal altyd deze nederige ancilla-functie moeten blijven vervullen.

700 Die studie van het Hebreeuwsch aan de universiteit behoort daar-

nevens echter ook een ander doel te hebben: een wetenschappelijk doel, een taalwetenschappelijk doel. En waar dit doel beoogd wordt, wordt tegelijk het object uitgebreid tot andere Semietische talen. De omschepping van het departement Hebreeuwsch in dat van de Semietische talen getuigt dan ook van wetenschappelijken zin en wetenschappelijk streven reeds in den „College”-tijd aan den dag gelegd. Het gaat bij deze studie om wetenschap, om kennis van deze talen, van haar wezen en wetten en haar onderlinge verwantschap.

Natuurlijk is het onderscheid dat we maakten tusschen de praktische en de academische kant van deze studie niet absoluut. De „hulpwetenschap” moet wetenschappelijk gedoceerd worden. En wetenschap zonder eenig praktisch nut wordt een abstractie die gaandeweg aan belangstelling zal inboeten. Toen de studie der „Oostersche talen” zooals men vroeger zeide, in de dagen van Schultens opbloede aan de Leidsche Universiteit had deze studie wetenschappelijke waarde, omdat ze den weg bereidde tot de latere vergelijkende taalwetenschap. Maar ze had ook praktische waarde omdat haar beoefenaren belast konden worden met het voeren van de correspondentie tusschen de Staten der Republiek en de vorsten van den Indischen Archipel. Voorts heeft de studie der Semietische talen nut al is het dan ook wetenschappelijk nut voor andere wetenschappen. Hetgeen in deze talen geschreven is wordt bekend. Een taal is de poort tot een litteratuur, tot een cultuur. De materiele inhoud van deze litteraturen kan benut worden voor andere wetenschappen. De geschiedeniswetenschap profiteert bijzonder van de studie der Semietische talen, zoowel in politiek als litterair en cultureel opzicht. Maar ook voor theologie en godsdienst—om twee verschillende grootheden in één adem te noemen—is de studie der Semietische talen van groot belang. Tot de Semietische litteraturen behoort ook een stuk litteratuur dat meer is dan dit nl. de openbaring Gods in het Oude Testament. Hebreeuwsch en Arameesch allereerst maar ook andere Semietische talen worden bestudeerd met het gevolg, dat het Oude Testament met geheel zijn achtergrond beter wordt verstaan. Deze verbreding en verdieping van de kennis van het Oude Testament komt de theologie als wetenschap ten goede en bevordert het godsdienstige leven, dat toch gefundeerd is op de openbaring Gods óók in het Oude Testament.

Naast dit alles heeft echter de studie der Semietische talen ook een wetenschappelijk doel in zich zelf, d.w.z. een doel dat **blijft voor**

oogen staan ook al zou noch het praktische leven noch andere wetenschappen zich verblijden over haar bate. Het academische werk heeft zeker recht van bestaan. Het zou pragmatistisch zijn alleen voor positie en praktijk te studeeren. De wetenschapszin des menschen zoekt de waarheid, de werkelijkheid, de ware toedracht van zaken. En wie zal dat veroordeelen?

Wanneer we hier spreken van „een doel in zichzelf” dan moet deze uitdrukking slechts relatief en niet absoluut verstaan worden. Dit wetenschappelijk doel mag niet geabstraheerd worden in een toespitsing op zichzelf, analoog aan het bekende „l'art pour l'art”. De roeping des menschen is, ook als man van kunst of wetenschap, zich slechts Gode te wijden. We moeten al het onze offeren op Zijn altaar! De studie der Semietische talen zoekt de antwoorden op vele vragen. De beantwoording van deze vragen zal voeren tot een beter verstaan der werkelijkheid. Deze studie zal het wezen ook van deze talen, de wetten van haar vorming en groei beter leeren verstaan. Deze resultaten der studie zullen den dorst naar wetenschap bevredigen. Maar hier houde de geleerde geen halt. Het vinden van waarheid en werkelijkheid zal den mensch verrijken: tot deze verrijking behoort ook dat hij uitkomt bij den Schepper van datgene wat hij vindt. In alle wetenschap, ook in de taalwetenschap. Mòet Hij dan uitkomen bij den Schepper?

Hij moet.

Dit is een apriori.

Ik erken dit. Het is een apriori dat zijn stempel zet op heel het wetenschappelijk werk.

Hierbij komen we bij het christelijk karakter van onze studie.

De taak van de bestudeering der Semietische talen behoort vervuld te worden in overeenstemming met onze Universiteit voor Christelijk Hooger Onderwijs.

Merkwaardig is het verzet dat tegen dit streven altijd weer rijst. De gedachte: christelijke wetenschap, christelijke taalstudie wordt bespot. Alsof de niet christelijke wetenschap dan wel, wat men noemt, onbevooroordeeld is! Heeft niet ieder zijn vooroordeelen? Maar laat men er voor uitkomen! En het wettigen!

Ons schriftgeloovig apriori is dat Hij, die met Adam sprak in den hof, dat Hij die het oor plant en menschen en engelen talen gaf, de

Schepper is ook van de taal en dat Hij het organisme der spraak schiep in den mensch.

Daarom heeft onze wetenschap te doen met het werk van den Schepper en Onderhouder aller dingen, Onderhouder ook na de ont-aarding die door de zonde optrad. Dit adelt de studie, geeft respect voor het studie object. Al wat we zullen vinden bij de taalstudie is werking van God. Het vinden der waarheid, der werkelijkheid brengt ons bij den Schepper, voert tot Zijn aanbedding! Dan bevredigt het de ziel.

Christelijke taalwetenschap beteekent niet een „christelijke” gram-matica. De beschrijvende grammatica geeft de feiten. En voor het feit heeft een wetenschappelijk man respect. Dat hij christen is zal dit eerder vermeerderen dan verzwakken. Maar het christendom schuilt niet in het feit, doch in de beschouwing, de verklaring de groe-peering der feiten. Dan beginnen de apriori's te spreken en te leiden. We hebben respect voor het feit. Dat is ook christelijk!

Alleen worde steeds kritisch onderzocht of ook feit is wat als feit wordt aangediend. Maar wat feit is, dat staat. Het is even onchris-telijk als onwetenschappelijk feiten te verdoezelen als te verdraaien.

De taak der wetenschap is de feiten te verklaren, te groepeeren, te belichten. Hierin zal de wetenschap spreken naar haar grondslag en doelstelling. Niet de steenbakker, maar de architect bouwt het huis—van de steenen.

Handelt de geleerde in zijn architectonische opbouw met de feiten naar rechte ideeën? Ziedaar de vraag der christelijke wetenschap.

Wanneer de christelijke wetenschap pretendeert het rechte beginsel voor haar wetenschappelijke verwerking der feiten te hebben, dan pretendeert ze daarmee nog niet dat ze ook feilloos werkt, evenmin als ze elk resultaat der humanistische wetenschap foutief zal nemen. Ook christelijke geleerden, die naar het goede beginsel werken, zijn zondige menschen. En de humanistische wetenschap heeft waarheidselementen.

De grondslag, het beginsel, het uitgangspunt der christelijke weten-schap is het geloof in God den Schepper.

En haar doel is de verheerlijking van zijn grootheid, zooals elke disciplina die zal uitvinden op haar terrein.

Onze studie is een wandelen in de vestigia Dei.

Dat opent het oog voor de verscheidenheden Zijner werken.

We zullen onze taak vervullen met eerbied voor ons studie-object omdat het Godes is.

En wat we vinden zal ons in verwondering op de knieën brengen voor den grooten Schepper aller dingen.

Potchefstroom.

J. H. KROEZE.

